

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יד"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד' קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 236

מסכת מנחות נ"ה-ס"א

בס"ד, ה' כסלו תשס"ד

השבוע בגליון

- הנחת שאור בפסח על גבי עיסה
- גילוח פאות הזולת באמצעות תער חשמלי ובאמצעות סם
- למי שייכים המטבעות המשתלשלים לקופות הצדקה?
- הקופה שייכת לעניים, ומשום כך אינם זוכים במטבעותיה...

- המיוחד שבאכילת שיירי מנחות
- אפייה, חימוץ, גילוח במכונה ובסם - נחשבות פעולות של המבצע?

- החורים שבמצה, נכללים בשיעור "כזית"?
- כיצד לחשב את שיעור הלחם שאנו אוכלים?
- מהו חלל "קטן" ומהו חלל "גדול"?
- עשיית קידוש על יין ממותק, הנידון, הדעות וההלכה
- "דבש" מהו?

דבר העורך

זו תורה!!!

חבוש בכובע הקסקט שלו, סובב העגלון בבנישנות בין ספסלי הישיבה, ובלע בעינו החומות את כל מי שנקרה בדרכו, עד שלבסוף איתר את הנער שחיפש, תקע לידו שקית נייר קמוטה והסתלק כלעומת שבא.

באותו רגע, הונחה אבן יסוד בבניין נפשו של מי שעדיין חלום ברבות הימים לתלמיד חכם ורב בישראל, ויותר מכך, בחבילה זו היתה טמונה מסירות נפש של יהודים מדור העבר, שאמונתם בבורא והשתוקקותם לקיום התורה ולמצוותיה כה עזים היו, עד כדי כלות הנפש, שלא חשו כלל, כי מעשה גבורה עושים המה, או כי אורח חייהם ראוי להחרת בלב הדורות הבאים.

קורא יקר, ש"צוואת הדגים המלוחים" - גליון מס' 231 - הזיחה נים או שניים בליבו, כך הוא כותב, הפנה את תשומת ליבו למכתב נוסף, מאסף ביותר, שיש בו כדי לחשוף מעט ממסירותם המופלאה לתורה של אבותינו ואמהותינו, לא לפני דורות רבים כל כך.

מספר שנים לפני שהחבילה שאנו עוסקים בה נשלחה מעיירה שכוחה בפולין, ויסקוה, פסע ילד בן תשע מבית מט לטיפול באותה עיירה, בדרכו ללמוד תורה. אביו, רבי נתנאל דוד, איש תמים וצדיק, ואמו יראת האלוקים, שלחוהו לישיבת ר' מייזלעס שבויילנא העיר.

ילד בן תשע.

שם, בישיבת ר' מייזלעס, שקד הילד על התורה ועל העבודה לשביעות רצונם המלאה של הוריו. לא אחת ולא שתיים, חלפו בליבו געגועים עזים למשפחתו ולביתו, אך היה עליו להרוות את צמאונו בביקורים החד שנתיים, ואולי הדו שנתיים שערך בבית הוריו לקראת החגים. בימים עברו לא היו ברירות הרבה.

חלפה עברה לה שנה, שגררה אחריה שנה נוספת ועוד אחת, וכבר לא היה מיועדו בן תשע, אלא על סיפה של שנתו השלש עשרה. בר מצווה.

בימינו, יש לנו בר מצווה למה לצפות. מסיבת מצווה, ולו הצנועה ביותר, היתה נחשבת פעם כחתונה מכובדת. נקל לשער, כי באותם ימים הרבה הילד בשולחן הגדול שבבית הוריו, זה שהועבר אליהם בירושה מבית סבא, עמוס במגדנות. אפשר שאף ירכשו דג גדול, כפי שעשו בסעודת נישואין שהשתתף בה פעם, ותקופה ארוכה היה מהפך במחשבתו את רגעי הפגישה עם הוריו, כיצד אביו יטפח על שכמו, אמו תזיל דמעה, עד שכבר ידע בבירור כיצד יתנהלו העניינים.

בלילות היה מפליג על כנפי הדמיון וחווה

דף נדא/א תתן התר בשר העגל שנתפח

החורים שבמצה, נכללים בשיעור "כזית"?

שיעורי התורה, כזית, כביצה ורביעית, הם שיעור נפחו של המאכל, אולם אין חשיבות למשקלו של החפץ הנידון, לאיכותו או לחשיבותו, למעט מספר מקרים יוצאים מן הכלל, כגון, צמר "ראשית הגז" הניתן לכהנים, ובשר הנאכל על ידי בן סורר ומורה. כך מסכם זאת הרמב"ם (בפי' המשניות, טהרות פ"ג משנה ד'): "כל השיעורים אין הולכים בהם אלא אחר שיעור הגודל [נפח] ואין חוששים אם מחולליו [חלולים] או מוצקים [דחוסים], לא לעניין הטומאה ולא לעניין האיסור וההיתר".

מאכל שהצטמק או תפח: גמרתנו דנה בחפץ שנפחו אינו קבוע, שהצטמק מכפי שהיה בתחילה או לחילופין תפח, אם יש לדנו כמצבו הנוכחי או כמצבו הקודם. וכגון, מאכל טמא בשיעור כביצה שהתמעט משיעור זה, שוב אינו מטמא, כמו כן כזית מן המת שהצטמק ואינו עומד על שיעור כזית, אינו מטמא. מסקנת גמרתנו, כי הן מאכל שבתחילה לא היה בשיעור הראוי ותפח לאחר מכן, והן מאכל שבתחילה היה בשיעור הראוי והצטמק, הרי הם מחוסרי שיעור ואינם מטמאים.

כיצד לחשב את שיעור הלחם שאנו אוכלים? ומכאן, לחיי היום יום. אנו יודעים, כי האוכל מאכל בשיעור כזית, מתחייב בברכה אחרונה. לאור הכלל שזה עתה התוודענו אליו, כי שיעורו של מאכל שתפח אינו גדל עמו אלא נותר מצומק כשהיה, לכאורה, יש להפחית משיעור הנפח של המאכל את החללים שהתהוו בו, וכגון, ממניי מאפה, ביניהם הלחם השחור העשוי חלולים חלולים, יש להפחית את שיעור החללים שבו. אכן, זוהי שיטתו המפורסמת של בעל ה"זרע אמת" (שו"ת ח"א סי' כ"ט, והובאה ב"משנה ברורה" סי' ר"י סי' א').

יש להבדיל בין תפיחה חיצונית, לבין תפיחה שהיא צורת המאכל: ברם, יש אחרונים שחולקים על דעתו וסוברים, כי אין להתייחס למאפה כאל מאכל מצומק שתפח, אלא נפחו הנוכחי הוא הנפח הראוי לו. שכן, יש להבדיל בין מאכל שהעמידוהו בשמש והצטמק או תפח, לבין מאפה שזוהי צורת עשייתו. כלומר, מאחר שזוהי צורת המאכל, בלתי הגיוני לקבעו בתחומי השיעור המצומק שבו היה נתון בתחילת עשייתו, ויש לשער לפי מצבו הנוכחי. את דעתם זו הם מוכיחים מן המשנה (עוקצין פרק ב' משנה ח'): "פת ספוגנית משתערת בכמות שהיא אם יש בה חלל ממעט את חללה", היינו: פת ספוגית משוערת כמות שהיא, כולל חלליה הזעירים, לבד מאשר חללים גדולים, וכך פסק להלכה ה"משנה ברורה" (שעה"צ סי' תפ"ו סי' ג').

מה דעתו של ה"חפץ חיים"? פוסקים בני זמנינו העירו, כי מדברי רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל לא ניתן לדעת בבירור מה דעתו בנושא, מאחר שבמקום אחר (סי' ר"י סי' א') נראה שהכריע להחמיר כדעת ה"זרע אמת". אך למעשה דעת גדולי הפוסקים שלא כדעת ה"זרע אמת" (עיי' "שונה הלכות" להגר"ח קנייבסקי שליט"א סי' תפ"ו סי' ד'), ומכל מקום לבני עדות המזרח ראוי להחמיר בזה (ספר "זוהר הברכה" בירור הלכה א').

חורי המצה: מעתה, האוכל מאפה משער את נפחו לפי גדלו הנוכחי, למרות אווריריותו ואי דחיסותו. אכן, גם כאשר אנו משערים "כזית" במצה, אין אנו נדרשים להפחית את החורים הנקובים במצה מאומדן הנפח, מאחר שזוהי צורת המאכל, לבד מאשר חורים

לעילוי נשמת

הר"ר **נח ליפמן הכהן אורנבך** ז"ל
ב"ר עמנואל ז"ל נלב"ע כ"ב טבת תשל"ו
ומרת **גניה אורנבך** ע"ה
ב"ר דוד חרש ז"ל נלב"ע ח' כסלו תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידיו חתנם ובתם הר"ר **שמואל אורנבך** וזוג מרת **אסתר** שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **ציפורה פרייליכמן** ע"ה
ב"ר משה ז"ל
נלב"ע א' מרחשון תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידו הר"ר **חיים פרייליכמן** ומשפ' שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לויט** ז"ל
ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' כסלו תשכ"ד
מרת **אסיה לויט** ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו ניסן תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

גדולים מאד, שאין לחשבם בנפח המצה (ע' מידות ושיעורי תורה שם סעיף ח' ובהערות, וספר "וואת הברכה", פרק בירורי הלכה, בירור א', ובקונטרס שיעורי אכילה שבסופו). אולם הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א העיר (ישונה הלכות שם), כי לדעת ה"חזון איש" זצ"ל (עוקצין שם), חז"ל הם שהורו לשער את חללי המאפה הספוגי לעניין שיעור טומאת אוכלין, וכן הדין לעניין חיוב ברכה אחרונה, אך לא ניתן להתחשב במשנה זו לגבי קיום מצוות דאורייתא, שבהם יש ליטול כזית מושלם (ועיי' שם שהניח דבר זה בצ"ע).

מהו חלל "קטן" ומהו חלל "גדול": כך או כך, עדיין שומה עלינו לברר, מהו חלל גדול ומה נחשב חלל קטן? ובכן, אין בפינו תשובה ברורה על כך, וכבר כתב הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל ("בספרו "איפת צדקה" ענף י"ח, הובא ב"וואת הברכה" שם): "שאין אנו יודעים את השיעור של חלל גדול", ולכן, "צריך להחמיר עד שייצא הספק מליבו".

דף נז/א כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו

עשיית קידוש על יין ממותק, הנידון, הדעות וההלכה

שוב אנו ניצבים בפני נידון הלכתי מעניין מאד, המשלב בתוכו את דיני בית המקדש עם הלכות הנוגעות לחיי היום יום. הדברים אמורים לגבי היין הראוי לקידוש בשבת המלכה. במסכת בבא בתרא (דף נז/א) מבואר: "אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח". בעזרת ה' בעת לימוד מסכת בבא בתרא במסגרת הדף היומי, נרחיב בנושא יין הפסול לקידוש, כגון, יין שריחו רע. אך במאמר זה נתמקד בשיטתו הייחודית של הרמב"ם (הל' שבת פרק כ"ט הל' י"ד) הפוסק: "אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו, כך אנו מורין בכל המערב". פסיקתו זו מבוססת על הוראת התורה הנידונה בסוגייתנו, כי (ויקרא כ"א) "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". כלומר, מאחר שאין להקריב קרבן ומנחה שיש בהם דבש, גם אין לקדש על יין שיש בו דבש. אלא, שעלינו לחדד היטב את הגדרת איסור הקרבת קרבן עם דבש, כדי להבין את שיטתו של הרמב"ם. זאת נעשה בסיועו של הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כלהלן.

מאכל שמעורב בו דבש, הופך לסוג פסול, או שהדבש שבו פסול? כאשר נבקש להתבונן באיסור להקריב קרבן או מנחה שיש בהם דבש, נמצא, כי באפשרותנו להגדיר את האיסור בשתי הגדרות שונות זו מזו. אפשר, שהתורה אסרה את הקרבת הקרבן, מאחר שעל ידי הקרבתו יעלה הדבש על המזבח, והתורה ביקשה למנוע העלאת דבש על המזבח ("מנחת חינוך" מצווה קי"ז אות ד'). יתכן גם, כי קרבן או מנחה שמעורבים בהם דבש, נפסלים בעצמם! כלומר, איסור העלאתם על המזבח אינו כדי למנוע את הקרבת הדבש בלבד, אלא כיום הם בעצמם הפכו לסוג שאינו ראוי לעלות על גבי המזבח.

נשוב כעת להוראת הרמב"ם, כי אין לקדש בין שמעורב בו דבש, ונבחין על נקלה, כי ניתן להבינו רק באמצעות ההסבר השני. שהנה, אם הקרבן שהתערב בו דבש אינו אסור באיסור עצמי, קשה עד למאד להבין הלמאי חבית יין שטיפת דבש נפלה לתוכה אינה ראויה לקידוש. הרי היין עצמו הוא מן הסוג הראוי לניסוך על גבי המזבח, אלא שמניעה צדדית, שאין להעלות דבש על המזבח, גורמת לכך שלא ינסכו בו. אולם, אם יין שמעורב בו דבש מקבל איסור עצמי לבל יוקרב על גבי המזבח והופך לסוג יין פסול, מובן היטב מדוע אין לקדש בו בשבת (עיי' בכתבי הגרי"ז ועיי' נוסחה שונה).

"דבש" מהו? הבנו, איפוא, את ההגדרות שעליהן מושתתת פסיקת הרמב"ם, וכעת שומה עלינו לברר, אם יין שמעורב בו דבש בלבד נפסל, או אולי גם סוכר שהתערב ביין - פוסלו. לשם כך, יש לבדוק "דבש" מהו. ובכן, רש"י הוא הראשון המתייחס לנושא זה, בכותבו (ויקרא כ"א): "**כל מתיקת פרי קרויה דבש**". הרדב"ז (ברמב"ם הל' איסורי המזבח פ"ה הל' א') מבאר, כי מן ההכרח שכל מתיקות הפרי דבש היא, שהרי את דבש הדבורים אנו אוכלים למרות שהוא "יוצא מן הטמא", מן הדבורה, שכן, הוא מלוקט מן הפירות. כלומר, לא הותר הדבש אלא משום שהדבורה מלקטת את צוף הפירות ופולטתו ללא הוספת חומר מגופה. ומשחומר זה נקרא דבש, ברור, כי מתיקות הפירות דבש היא (ועיי' עוד ב"משנה למלך").

מעתה, לשיטת הרמב"ם, אין לקדש על יין ממותק בסוכר, שהרי הסוכר גדל בקרקע. כעת, הבה נקרא בצוותא את ההלכה הבאה ב"שולחן ערוך", ונווכח כמה סברות, שיטות ודעות מסתתרים מאחורי המשפטים הקצרים (אוי"ח סי' רע"ב סעי' ח'): "מקדשין על... יין שיש בו דבש, ויש אומרים שאין מקדשין". הרמ"א פוסק: "והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו... שיש בו דבש (אגור)". כלומר, אם לפנינו שני יינות, האחד ממותק וטעים והשני יין צלול שטעמו פחות ערב, יעדיף את היין הטעים.

דף נה/א ומשמרן שלא יחמיצו

המיוחד שבאכילת שיירי מנחות

בדפים אלו אנו עוסקים בהלכות איסור חימוץ המנחות. סעיף מהלכה זו, ייחודי הוא למנחות בלבד ומסייע לחשוף את מעמדן הנדיר של המנחות ביחס לשאר הקרבנות שהוקרבו במקדש. **דינם של שיירי המנחות, כדינם של הקרבנות!** כמבואר בגמרתנו, התורה אסרה לחמץ את המנחות, והיא שונה זאת במספר מקומות. לא זו בלבד, אלא שגם את שיירי המנחה, שאינם מוקרבים על המזבח אלא נאכלים על ידי הכהנים, התורה אסרה לחמץ. בחלקי הקרבנות האחרים הנאכלים על ידי הכהנים, נאמר לנהוג בהם בכבוד, לאוכלם במקום מסוים ובמועד קצוב, אך לא נקבע איסור כדוגמת חימוץ שיירי המנחות, המשווה בין הקרבן בעצמו לבין שייריו הנאכלים על ידי הכהנים. על ידי

בתפילין הנוצצים שהמתינו עבורו, במבטי הקנאה שיופנו לעברו על ידי רעיו מינקות, שעדיין לא בילו די שנים בעולמנו כדי להתחייב במצוות, ולעיתים, רחוקות ממש, נזכר גם בצביטה שלה יזכה מרב העיירה.

אולם, הוא לא נסע הביתה. **ענה,** היה עומד בשיבה, החבילה החומה תפוסה בזרועותיו, ובידיו המכתב הבא:

שמחה'לי מחמד לבבי! בקץ זה ימלאו לך בסייעתא דשמיא, י"ג שנים. רצוף בזה זוג תפילין שעליך להניח עובר לגיל בר המצוה.

בשבת בר המצוה, הכנס נא לאחד מבתי הכנסת שוילא מבורכת בהם, ואמור לגבאים כי מלאו לך שלש עשרה שנים ועליך לקבל עליה לתורה. אם יתנו - טוב מאד. אם לא - גם כן אין הדבר נורא כל כך... אולם חלילה לך, שמחה'לי מחמד'י, חלילה לך מלבטל תורה ולבוא הביתה לשם כך חלילה. שב ולמד והיה תלמיד חכם. **אביך** ואמך האוהבים אותך מאד.

באותו רגע, סיפר לימים לעת זקנותו, כל החלומות נגזו באחת!

ביום שמחת בר המצוה, ישב הנער ולמד בהתמדה גדולה, כשלוכת ענינו ניצבים וגם עומדים דמויותיהם האהובות של אביו ושל אמו, אשר אהבו אותו בכל לב, ורצו עבורו את הטוב ביותר. **חלילה,** שמחה'לי, חלילה מלבטל תורה! - - - זו היתה 'חגיגת' בר המצוה שלו.

מפליא כללות אלו מסרים מופלאים השכילו דורות העבר להנחיל לילדיהם. האב ידע כי עליו לפייס את ילדו, ולדבר על ליבו לבל יצטער על שטאץ לוותר על מסיבת בר המצוה. לא מתנה הבטיח לו לשם כך - האב ידע בכל ליבו, כי אם יכתוב לבנו: "שמחה'לי מחמד'י, חלילה לך מלבטל תורה ולבוא הביתה לשם כך חלילה. שב ולמד והיה תלמיד חכם", די בכך כדי לגרום אושר לילדו ולשמחו. שכן, ידוע ידע הבן, כי אביו דובר אמת חצונה בלב, ושמה בשמחתם, שמחתו.

הילד הזה הפך לימים לרבה של העיר צפת, רבי שמחה קפלן זצ"ל.

עובדה זו, מופיעה בקיצור תולדות חייו של הגאון, בספר "שמחת תורה" שיצא לזכרו על ידי בני משפחתו.

הקורא שהפנה אותנו למכתב מרגש זה, ציין, כי הדבר השפיע עליו הלכה למעשה: "הסיפור הנ"ל נעשה עלי רשם אדיר. גם אני רואה בעיני רוחי את האב הצדיק שהבין בתוכו את גודל מעלת לימוד התורה והפסד ביטולה, וכה היה איתן באמונתו ובמעשיו, עד שבמכתב קצר עלה בידו להפיס את רגשותיו של ילדו הרך, ולטעת בו אהבת תורה ויראת שמים.

אני משתתף בשיעור קבוע ללימוד הדף היומי מידי ערב. עד היום, בעונת החתונות והשמחות, לא חששתי להחסיר שיעור או מחצה ממנו. מאז שהתוודעתי לסיפור הנ"ל, נעשה עלי הדבר קשה בתכלית. אם לחתן חבר מצוה אסור לבטל תורה, למסובים לא כל שכן!...

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בסור זה.
כתובתנו: תד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

התורה הורתה (ויקרא כ"א): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". אמר האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, למרות שהדבש מתוק מאין כמוהו, אין מתוק יותר מאשר לקיים את מצוות התורה...

דף נה/ב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת

הרהור שקדם לחטא

"במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת". עולה באה על הרהורי הלב ומקומה בצפון. **החטאת** באה להיות צריכה לבוא בצפון, אלא שכל חטא בשוגג, שעליו מביאים חטאת, קדם לו הרהור ומחשבה לעשות, שלא יצא לפועל, ובא בסופו של דבר בצורה של שוגג. על הרהור זה, הנלחם כלל חטא בשוגג, באה חטאת בצפון... ("שם משמואל").

דף נח/א מוצא שפתיך תשמור

אמת!

ה"חזון איש" זצ"ל נהג להתפלל מדי יום מנחה גדולה בשעה 30:12. **מעשה** ונתקשו לכנס מניין לבית הכנסת שבביתו לשעה האמורה. רק רבע שעה לאחר השעה הקבועה נמצא העשירי למניין. אלא שאז צצה בעיה חדשה. אחד הנוכחים שאל את ה"חזון איש", "הזמנתי אדם לביתי לשעה 1:00 בצהריים, ועקב איחור התפילה, אותו אדם ימתין עלי, מה עלי לעשות?". **אין** כאן שאלה כלל, השיב ה"חזון איש", "יבטל המניין על דך, ומדיבור האמת לא תזוז!". **ואכן** כך היה - נתבטל המניין אותו יום... ("מדבר שקר תרחק", קמ"ג).

דף נח/א שאור בל תקטירו **... ולמה אין מערבין בה דבש** בנזק "פסוק הקטורה" נאמר: "ואילו היה נותן קורטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (סידור התפילה). **אריכות** זו, לשם מה באה? **הרשב"א** (ח"ד סימן א' קי) פירש, כי נוסח זה בא לשלול את הסברה שלא נאסרה אלא הקטרת דבש כשהיא לעצמה, ולא בעירוב מעט ממנו בהקטורת אחרות, לכך אמר: "...מפני שהתורה אמרה... לא תקטירו ממנו". אפילו מעט ממנו, קורטוב של דבש - אסור. **והרבי** מקוצק זצ"ל פירש על פי דרכו: ולמה אין מערבין בה דבש? - מפני שהתורה אמרה! אל תלאת עצמך לחפש טעם. אסור וזהו!...

דף נט/ב שימה כל דהו **שימה ונתינה** הגמרא מלמדת, כי "שימה" פירושה "משחה", בכמות מזערית, אולם "נתינה" עניינה בשיעור חשוב. **בדף** פירש הנצי"ב את הפסוק האומר: "וכל מדוי מצרים הרעים... לא ישימם בד ונתנם בכל שונאיד". **בדף** אפילו שימה כל שהוא לא תהא, אולם **בשונאיד** - נתינה כשיעור... ("אישנים ושיטות", ס"ד). **בשם** רבי יוסילי מסלוצק, תלמיד הגר"ח מולאזין זצ"ל, נמסר: "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת" - אם שכר בשפע. **וישם** חלקנו עממה לעולם - אם איננו ראויים, זכנו לפחות במשהוא... (עובדות והנהגות מבית בריסק, ג' - צ"ג).

דף נח/א קרבן ראשית תקריבו **שביל הזהב**

מאורות הדף היומי

הודעה משמחת

לרגל סיום לימוד נושאי ציצית, תפילין ומזוזות במסגרת לימוד פרק התכלת בדף היומי, יתקיים ערב מיוחד לציבור לומדי הדף היומי ומגידי השיעורים

באולמי "היכלי מלכות"

רח' שלמה המלך בני ברק

במוצ"ק פרשת תולדות

ד' כסלו (29.11.03)

בשעה 20:00 בערב

בתוכנית:

- שקופיות בנושא כשרות התפילין ואופן עשייתם.
- המכשולות בסת"ם בזמנינו.
- מצגת אור קולית על אופן ייצור הציצית והתפילין.
- סוגי הפתחים החייבים במזוזה והפטורים (בליווי שקופיות) והשיטות בפוסקים הלכה למעשה.
- הדגמת תפילין בשלבים השונים, ויצור הציצית משלבי הניפוץ הניקוי והסירוק.

הציבור מוזמן

השתתפות סימלית בסך 10 ש"ח כיבוד קל במקום

למגידי שיעור הדף היומי הכניסה חינם

הכנס בחסות: משכן התכלת ומכון בית יוסף

איסור זה האחרונים ליטשו את הגדרת מהות אכילת שיירי המנחות, ולהלן דבריו המופלאים של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל ה"אור שמח" זצ"ל:

"כי המנחה כולה נאכלת לה", רק החילוק באזכרתה [הקומץ] נאכל על גבי המזבח שהאש אוכלת, והנותר אוכלים בני אהרן במקום קדוש ("משך חכמה", צו). כלומר, אכילת שיירי המנחות נחשבת כהקרבתם על גבי המזבח! זוהי ייחודיותה של המנחה, שמעלת אכילתה גבוהה לאין ערוך מאכילת בשר שאר הקרבנות. לפיכך, כמובן, אין לחמץ את המנחות, שהרי אין להעלות שאור על המזבח. את חידושו זה הוא חותם בציטוט מדברי מדרש העוסק באכילת מנחות, האומר שהכהן **"אוכל ממה שרבו אוכל"**.

הגאון רבי ב. שמואל הכהן דוויטש שליט"א ("ברכת כהן ויקרא), מוכיח יסוד זה על פי סדר פרשיות התורה. בפרשת ויקרא נאמרו דיניהם של הקרבנות הקרבים על המזבח, ובפרשת צו, חזרו ונשנו דיניהם בתוספת דיני אכילת שיירי הקרבנות. שונה מכל הקרבנות היא המנחה, שדיני אכילת שייריה על ידי הכהנים הובאו בפרשת ויקרא. אין לנו אלא להסיק מכך, כי אכילת המנחה על ידי הכהנים, הרי היא כ"אכילת מזבח". כמו כן, הרמב"ם בספר המצוות מונה את אכילת הקרבנות על ידי הכהנים כמצווה, אך אינו מכליל במצווה זו את אכילת המנחות על ידיהם אלא מחשיבה כמצווה נפרדת. הרי לנו, כי אכילת המנחות שונה מאכילת יתר הקרבנות.

דף נז/ב הניח שאור על גבי העיסה

אפייה, חימוץ, גילוח במכונה ובסם - נחשבות פעולות של המבצען?

חובה להקדים בפתח המאמר, כי ספרים וחיבורים שלמים עוסקים בנושא הבא, ובמאמרנו הנוכחי נתמקד בנקודה מסויימת מתוך הנידון הרחב, בהקשר לסוגייתנו.

העמסת גרעיני חיטה לריחיים: מקרים שונים ומגוונים הובאו לפני הפוסקים במהלך הדורות, כדי שיחוו את דעתם עליהם, אם אדם שביצע פעולה מסויימת אכן ביצע אותה. נשמע מסובך? פשוט מאוד. הנה לדוגמא, בעל ה"מגן אברהם" (או"ח סי' רנ"ב ס"ק כ' ועיי' "אגלי טל" מלאכת טוחן ס"ק ח') מביא מקרה של אדם שתפקידו היה להעמיס גרעיני חיטה לתוך ריחיים. זאת היתה משימתו. את גלגלי הריחיים לא היה עליו לסובב, הללו נהדפו ללא הרף על ידי מים שזרמו במורד הנהר. אדם זה לא "טחן", הוא הניח את החיטים בלבד ובכל זאת הוא נחשב טוחן.

הנחת קורה על צוואר חבירו: כעת נעקוב אחר מקרה פשוט יותר. אדם הניח קורה כבידה מאד על חבירו, וכעבור מספר דקות האומלל נפטר. איש מאיתנו לא יתן למניח הקורה להימלט מעונשו באמתלה שהקורה הרגה את חבירו ולא הוא, שהרי הוא זה שהניחה עליו.

הנחת שאור בפסח על גבי עיסה: עד כאן הדברים פשוטים. משכך, הבה ניתן את מחשבתנו ליהודי שלש עיסה בפסח, ולאחר מכן הניח שאור על גבי העיסה. כצפוי, השאור תסס, החמיץ את העיסה ולפנינו חמץ מושלם. היש לייחס את החמצת העיסה למניח השאור? לכאורה, אין כל הבדל בינו לבין המניח קורה כבידה על צוואר חבירו, שניהם עשו מעשה בעל פעולה מתמשכת המביאה לתוצאה שאינה מוטלת בספק.

פעולת החימוץ מתחדשת לאחר הנחת השאור על העיסה: אולם, אם נבדוד לגורמים את שלבי פעולת הקורה ואת שלבי פעולת השאור, נבחין בשוני בולט ביניהם. הקורה מוחצת את הנמצא תחתיה מחמת כובדה. השאור מחמיץ את העיסה בגין תסיסתו. ההיתנה הקורה כבידה לפני הנחתה על צוואר הנרצח? - ודאי שכן. ההיה השאור תוסס טרם הנחתו על העיסה? - ברור שלא. מעתה, מניח הקורה הניח 100 קילו על צוואר חבירו, ויש לייחס אליו את מעשה הריגת חבירו, אך השאור הוא בעל פעולה מתחדשת הגוברת והולכת עם התסיסה - ואם כן, לכאורה, אין לייחס אל מניח השאור את פעולת ההחמצה, משום שהשאור פועל מכח התסיסה הנפעלת לאחר הנחת השאור. אכן, זוהי דעתו של הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל, כי יש לחלק בין המקרים (שו"ת שאילת יעבי"ץ ח"מ סוף סי' ט"ז) [לסובב הלומדים נצטט את לשונו הזהב: "שאפי' נתן בו שאור, מ"מ אינו מחמיץ מיד, והר"ל כסוף חמה לבוא סוף צנה לבוא", עפ"י הסוגיה בסנהדרין עז/א].

הוכחה הברורה מסוגייתנו, כי גם הנחת שאור מתייחסת לאדם: ברם, אחרונים רבים תמהים על דעתו של היעבי"ץ, לאחר שמסוגייתנו מוכח שלא כדבריו. שהנה, הלכה היא שאסור להחמיץ את המנחות. גמרתנו מביאה את דעת רב, כי הכהן אינו רשאי להניח שאור על העיסה כדי שתחמיץ, וכהן העושה כן חייב במלקות. מאחר שאנו יודעים, כי "לאו שאין בו מעשה" - אין לוקין עליו, היינו: אדם העובר עבירה שאינה כרוכה בעשייה - אינו לוקה, מוכח מגמרתנו, המצווה להלקות את מחמיץ המנחות, כי העובדה שהעמיד את השאור על העיסה והניח לה להחמיץ, מייחסת לו את כל השלבים הבאים שנוצרו מכוחו. פשוט וברור.

גילוח פאות הזולת באמצעות תער חשמלי: הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת "הר צבי" י"ד סי' קמ"א), דן בנושא זה לגבי יהודי המגלה את פיאותיו של חבירו בתער חשמלי. אדם זה עובר על איסור "לא תקיפו", למרות שגזירת השערות נעשית על ידי המכונה, מאחר שהוא מכון את המכונה על ראש המתגלח ולמעשה "מנהיג" אותה בין התלמים, ואין הנידון דומה למניח בצק שיתפח מעצמו, אלא הספר נחשב כשותף פעיל בכל התהליך מתחילתו ועד סופו.

גילוח פאות הזולת באמצעות סם: אולם, אם נחפש מקרה של ספר הדומה למניח שאור, נמצאנו בספר שיניח סם גילוח על פיאות חבירו, לדעת בעלי התוספות הסוברים כי גילוח הפאות אסור גם שלא על ידי תער. ספר זה הרי הוא כמניח שאור. שניהם הניחו חומר שפועל את פעולתו במשך מספר דקות, ולדעת היעבי"ץ אין לייחס אליהם

את הפעולות שהתחוללו בגינם והוא לא יתחייב מלקות על פעולה זו [ועיי'ש ב"הר צב"י שהוסיף וכתב לחלק בין סוגייתנו לבין גילוח בסם].

דף ס"א מי בעינן שימה כנתינה

למי שייכים המטבעות המשתלשלים לקופות הצדקה?

קופת הצדקה המפורסמת שעמדה בבתייהם של אבותינו בגולה, יועדה להחזקת עניי ארץ ישראל שחירפו את נפשם על התורה ועל העבודה בארץ הקודש. פעם אחת אירע, שיהודי קהילה מסויימת נזקקו לסכום גדול עבור מטרת צדקה חשובה והועלה רעיון להשתמש בכספי הצדקה שהצטברו בקופות הצדקה עבור מטרה זו.

הקופה שייכת לעניים, והם זוכים במטבעותיה: ובכן, כאשר אדם נודר צדקה עבור עני פלוני, נחלקו האחרונים אם הוא רשאי לשנות מדיבורו ולהעניק את הצדקה לעני אחר (עיי' "קצות החושן" סי' ר"ב). אולם, במקרה דנן, טען הגאון רבי מרדכי זאב אטינגא, מחבר ספר "מפרשי היס" על בבא קמא וגיסו של בעל ה"שואל ומשיב", כי לכל הדעות, אין בעלי הקופות רשאים לתת את כספי הצדקה שנצברו בהן לעניים אחרים. זאת, מאחר שהקופה שייכת לעניים, וברגע שהמעות הוכנסו לתוכה, העניים זכו בהן ושוב אין אדם רשאי ליטול מהם את ממונם (שו"ת "מאמר מרדכי" סי' ט"ו). אלא, שבעל ה"בית יצחק" (שו"ת אור"ח סי' כ"א ס"ק ב') טוען, כי לפני ההכרעה בנושא זה, יש לתת את הדעת על דברי בעלי התוספות בסוגייתנו, כלהלן.

בגמרתנו מבואר, כי "נתינת" הלבונה במנחה האמורה בתורה, משמעה נתינה בשיעור כזית. בעלי התוספות (ד"ה ימי בעינן שימה דומיא') מבארים, כי כל נתינה שבתורה אינה נתינה של "כל שהוא", אלא נתינה בעלת שיעור. כאשר מדובר לעניין מאכלים הרי שהנתינה מוגדרת ככזו רק בנתינת "כזית", ואם בממון עסקינן, רק נתינת ממון שווה פרוטה נחשבת "נתינה".

והנה, במצוות צדקה אמרה התורה (דברים ט"ו) "נתון נתון", וציוותנו לתת צדקה לעני המבקש ממון ולא להחזיר את פניו ריקם. מכאן, שמצוות צדקה מתקיימת בנתינת פרוטה לכל הפחות, והנותן צדקה פחות מפרוטה, לא קיים את המצווה.

כעת, ממשך ה"בית יצחק" לטוות את רעיונו, ניווכח, כיצד "רווח" זה שהעניים זכו בו ברגע זה, שיש לתת להם פרוטה לכל הפחות, יעמוד לרועץ לעני קופת הצדקה שבה אנו עוסקים.

הקופה שייכת לעניים, ומשום כך אינם זוכים במטבעותיה... כל בר דעת מבין, שבעל הבית המשלשל מעות לקופת הצדקה, מבקש בכך לקיים מצוות צדקה. לאור האמור, גם אם הלה יניח מספר דינרי זהב בקופה הוא לא יקיים את המצווה, שהרי עניי ארץ ישראל רבים המה, ובו ברגע שהוא מזכה להם את הצדקה היא מתחלקת ביניהם בשווה, ונמצא שכל אחד מהם זוכה בפחות מפרוטה והוא לא קיים את המצווה... האפשרות היחידה העומדת בפני בעל הבית היא להתנות, כי הוא אינו מזכה את המעות לעניים, עד שיגיעו לידיהם, והללו שהמעות יגיעו לידיהם בוודאי יזכו בנתח ששויי אינו פחות מפרוטה, וכך יזכה לקיים את המצווה. מעתה, לא ניתן לומר כי אין רשות ליטול מעות מקופת הצדקה אחר שזכו בה "ענייה", שהלא בעל הבית אינו מתכוון להקנות להם את המעות...

לבסוף הוא מסיק, כי למרות הכל, שונה היא מצוות צדקה מכל נתינות האמורות בתורה, שגם הנותן צדקה בפחות מפרוטה מקיים את המצווה (עיי'ש בהוכחותיו. וכן נקט המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ועיי' ב"דרך אמונה" ה' מתנות עניים ה' א' ב"ביאור הלכה").

רבני בית מדרשנו סיימו נידון יפהפה זה מתוך התפעלות ואמרו, "ראו מה יפה כוחה של שורה בתוספות במסכת מנחות העוסקת בנתינת לבונה בקומץ מנחה, עד שהיא מגעת לקופות הצדקה שבכל בית יהודי..."

בשורה משמחת
יצא לאור ספר "ברכות הורי"
מאה ברכות - הלכות ומנהגים
מלוקט ממאות ספרים
עם פסקי גדולי זמנינו שליט"א
בצירוף מנהגים, ועבודות מגדולי הדורות
להשיג בכל חנויות הספרים
או אצל המו"ל: 1-877-358-6541
1-410-598-5341

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל בצלאל אלפר** ז"ל
ב"ר ישראל יצחק ז"ל נלב"ע ה' כסלו תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת
המלסדורף שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' כסלו תשל"ב
מרת **שרה לוי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תשנ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלום וינברגר** ז"ל
ב"ר ישראל משה ז"ל נלב"ע ה' כסלו תשי"מ
ומרת **בריינדל** ע"ה
ב"ר מנחם הלוי ז"ל נלב"ע י' כסלו תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מרים בריינא קופמן** ע"ה
בת הר"ר אלעזר מנחם שכטר ז"ל
נלב"ע ז' כסלו תשל"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידו הר"ר אלעזר קופמן
ומשפ' שיחיו פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' חשוון תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בתו וחתנו הר"ר אשר
ולאה צינגלאב שיחיו - חיפה

"בן יכבד אב..." (הפסרת פרשת תולדות)

כתב בעל החפץ חיים: "... וכזה יראה הוא בעצמו לעשות לעילוי נשמת אביו ואמו שעמלו בכל כוחותיהם עליו... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח וכן ראיתי רבים נוהגים"

הקדם והנצח את נשמת יקירך ז"ל
בגמרא מסכת חולין היוצאת לאור עולם
4300 לומדי השיעורים בדף היומי
ילמדו לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה
ב"מאורות": **03-6164725** פקס: **03-5780243** דוא"ל: Meorot@meorot.co.il